

СЕРВИС

№3
2022

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

СЕРВИС

ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ 2022 йил, 3-сон

Муассис: Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги томонидан 2008 йил 31 декабрда 0561-рақам билан рўйхатга олинган.
ЎзР ОАК Риёсатининг 19.03.2017 й., 239/5-сонли қарори билан эътироф этилган

Таҳририят ижодий жамоаси:
Бош муҳаррир:
и.ф.д. **М.Э.Пўлатов**

Бош муҳаррир ўринбосари:
профессор Д.Х.Асланова

Масъул котиб:
профессор М.Қ.Пардаев

Муҳаррирлар:
Ф.А.Сафаров
Ш.З.Ўразов

Техник муҳаррир:
А.Н.Холиқулов

Корректор:
С.А.Бабаназарова

Саҳифаловчи:
Ҳ.Н.Очилова

1 йилда 4 маротаба чоп этилади.

Ўзбекистон ҳудудида тарқатилади.

Таҳририят манзили:
140100, Самарқанд шаҳар, Амир Темур кўчаси, 9-уй,

тел.: +998(66)233-28-38,
+998(66)233-17-88

факс: +998(366)231-12-53
эл.почта:

samisiservis@inbox.uz

Таҳририят кенгаши раиси:
М.Э.Пўлатов – Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти ректори, иқтисод фанлари доктори, профессор

Таҳририят кенгаши раиси ўринбосари:
Д.Х.Асланова – СамИСИ илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректори, иқтисод фанлари номзоди, профессор

Таҳрир кенгаши аъзолари:

Б.А.Бегалов – Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика қўмитаси раиси, иқтисод фанлари доктори, профессор

М.Қ.Пардаев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Б.К.Ғоибназаров – иқтисод фанлари доктори, профессор.

Д.Р.Зайналов – СамИСИ каф.мудири, профессор, и.ф.д.

О.М.Муртазаев – ТДИУ Самарқанд филиали директори, иқтисод фанлари доктори, профессор

М.Р.Болтабаев – Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия ва спорт университети ректори, иқтисод фанлари доктори

Р.Х.Эргашев – ҚарМИИ профессори, и.ф.д.

И.С.Тўхлиев – СамИСИ профессори, и.ф.д.

М.М.Мухаммедов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

К.Б.Уразов – СамИСИ профессори, и.ф.д.

Қ.Ж.Мирзаев – СамИСИ каф. мудири, и.ф.д., профессор

Б.И.Исроилов – ТДИУ профессори, и.ф.д.

Г.М.Шодиева – СамИСИ профессори в.б., и.ф.д.

Б.Абдукаримов – СамИСИ профессори, и.ф.н.

Р.Қобилов – Самарқанд вилояти ҳокими ўринбосари

С.Н.Тошназаров – СамИСИ кафедра мудири, и.ф.д.

Р.Н.Нормахматов – СамИСИ профессори, т.ф.д.

О.М.Пардаев – СамИСИ декани, и.ф.д.

М.Т.Алимова – СамИСИ профессори, и.ф.д.

З.Дж. Адилова – ТДИУ профессори, и.ф.д.

М У Н Д А Р И Ж А

НАЗАРИЯ ВА МЕТОДОЛОГИЯ	
Мамаюнус Қаршибаевич Пардаев, Озода Мамаюнусовна Пардаева Глобаллашув жараёнида дунё аҳолисининг таркибий тузилиши ва ўзгариш жараёнлари	5
Бобур Фарходович Боронов Миллий иқтисодиётда ёғ-мой саноатининг ўрни ва уни ривожлантиришнинг ташкилий-ҳуқуқий жиҳатлари	12
Умид Холбоевич Холбоев Корхоналарда рақобатбардошлик муҳитини ошириш бўйича олиб борилаётган тадқиқотлар услубий таҳлили	18
Хуршида Абдумаликовна Қоржавова Ижтимоий хизматларнинг моҳияти, мазмуни ва уни ривожлантиришга назарий ёндашувлар	21
Нилуфар Зиябаевна Юлдашова Агросервис корхоналарида ташкилий-иқтисодий механизмнинг моҳияти	25
ИННОВАЦИЯ ВА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ	
Шавкат Собирович Олтаев Инновацион ривожланишда рақамли иқтисодиётнинг аҳамияти	28
Мадина Шайманкуловна Хушмуродова Особенности развития электронной торговли в условиях цифровой экономики	31
САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ	
Феруз Нематуллаевич Абилов Аграр соҳада агросервис хизматларини такомиллаштиришнинг объектив зарурлиги	36
ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА СЕРВИС	
Ўғилой Тожибоевна Мукимова, Умар Худайбердиев, Бугунги кунда чакана савдо соҳасида юзага келаётган муаммолар ва уларни ҳал қилиш йўллари	42
Фарход Набиев, Зулфизар Жаманқулова Давлат хизматлари самарадорлигини таъминлашда жамоатчилик назоратининг ўрни	45
Фарход Анварович Сафаров Иқтисодиётда хизматлар турлари ва шаклларини таснифлашда тизимли ёндашув	48
Фаррух Тохирович Шукуров Электрон тижорат моҳияти ва шакллари	52
Фаррух Эргаш ўғли Қодиров Аҳолига тиббий хизмат кўрсатиш соҳасининг келгуси ҳолатини башоратлаш	56
Тамила Исметовна Мусрединова Разработка стратегии продвижения продукции и услуг на внешние рынки	59
Обид Мамаюнусович Пардаев Мамлакатимизнинг ичимлик суви ресурсларини бошқаришда рақамли технологиялардан фойдаланиш имкониятлари	65
Нигина Маруповна Усманова Китоб савдосини такомиллаштиришда танлов механизмини жорий қилиш	69

МОЛИЯ, ПУЛ МУОМАЛАСИ ВА КРЕДИТ	
Абдумалик Бектемиров Корхоналарнинг молиявий самарадорлигини таъминлашда молиявий левереджи эффектини аниқлаш усулидан фойдаланиш	147
Бобуршоҳ Боҳодир ўғли Ибрагимов Солиқ маъмуриятчилиги ва уни такомиллаштиришнинг долзарб масалалари	150
Абдулла Бахтиёрович Каландаров Банклардаги муаммоли кредитларнинг амалдаги ҳолати	155
Мехрож Сирожхонович Хамроев Нарпай туманида суғурта хизматларини бошқариш стратегияси	159
Маҳлиё Исламовна Диярова Уй хўжаликлари томонидан жамғармаларни инвестицияларга жалб этишда бюджетларни тутган ўрни	163
БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ, ИҚТИСОДИЙ ТАҲЛИЛ ВА АУДИТ	
Комил Бахрамович Уразов, Эркин Джамалдинович Муйдинов Асосий воситаларга доир молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари: таснифи, таркиби, мақсади ва амалиётда қўллаш доиралари (1-мақола)	169
Анвар Нематович Холиқулов Хизмат кўрсатиш корхоналарида рентабелликни оширишнинг ички имкониятлари ва уларни таҳлил қилиш йўллари	173
Sherzod Egamberdiyevich Sindarov Oliy ta’lim tizimida buxgalteriya hisobini tashkil etish xususiyatlari	178
Ирода Раимқуловна Бердиқулова Туризм комплексларида молиявий натижалар кўрсаткичлари таснифи, тавсифи ва шаклланиш хусусиятлари	185
Одилбек Эгамберди ўғли Худойбердиев Дебиторлик қарзи – қопламаларга бўлган ҳуқуқ: тавсифи ва тан олиш масалалари	188
Жамшидбек Ахмад уғли Абдурасулов Корхоналарни қайта ташкил этиш жараёнлари аудити: моҳияти, шакллари, амалга ошириш тартиблари	192
ТАЪЛИМ, КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ ВА ПЕДАГОГИКА	
Қулмамат Джанзакович Мирзаев Таълим жараёнидаги кредит-модуль тизимининг республикада ривожлантириш имкониятлари	197
Санжар Рашидович Адизов Келажак университети моделлари: университет 4.0 келажак университети сифатида	200
Беҳзод Рахматуллаевич Рахматуллаев Оила фаровонлигини таъминлашда Шарқ мутафаккирларининг иқтисодий тарбияга оид қарашлари	206
Ҳилола Нематовна Очилова. Олий таълимда таълим хизматларини ривожлантиришнинг инновацион йўллари	211
ЭЪТИБОРГА МОЛИК МАСАЛАЛАР	
КАЪБА ернинг маркази. Дўстликнинг 30 та ҳаққи	217
ИБРАТЛИ БИТИКЛАР	
Вақт ҳақида. Қабр азобидан нажот берувчи амаллар	218

шартнома бўйича активларнинг бажарилишиларга оид мажбуриятларнинг бажарилиши давомида тан олиниши амалий мисолларда ва бухгалтерия ёзувларида кўрсатиб берилди**.**

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралда қабул қилинган 4611-сон “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” Қарори. https://lex.uz/docs/4746047
2. О. В. Попова. Учет дебиторской задолженности. Журнал «Бухгалтерский учет» - № 17-2003г. Опубликовано: 16 Сентября 2005https://gaap.ru/articles/uchet_debitorskoy_zadolzhennosti/
3. С.Осмехина. Учет дебиторской задолженности. Файл Бухгалтера, Выпуск №11 - 4 Июня 2019 г.https://cdb.kz/sistema/biblioteka-bukhgaltera/articles/uchet-debitorskoy-zadolzhennosti-20001/\
4. https://cdb.kz/sistema/biblioteka-bukhgaltera/articles/debitorskaya-i-kreditorskaya-zadolzhennost-voprosy-ucheta-i-nalogooblozheniya/?sphrase_id=164668
5. МСФО 32. https://finotchet.ru/articles/150/

О. Худойбердиев

Дебиторская задолженность - право на возмещение: описание и вопросы признания

Аннотация: В данной статье рассматривается определение дебиторской задолженности, которая составляет значительную долю оборотных средств и является важным объектом бухгалтерского учета. Дебиторская задолженность определяется с точки зрения права на возмещения. Раскрыты классификация и особенности дебиторской задолженности по различным признакам. Предложен методический порядок признания дебиторской задолженности в режиме на конкретную дату

Ключевые слова: дебиторская задолженность, счета к принятию, право на возмещение, финансовые инструменты, контроль над активами.

O. Khudoyberdiev

Accounts receivable - right to reimbursement: description and recognition issues

Abstract: This article discusses the definition of accounts receivable, which makes up a significant share of working capital and is an important accounting item. Accounts receivable is defined in terms of entitlement to reimbursement. The classification and features of accounts receivable on various grounds are disclosed. A methodical procedure for recognizing accounts receivable in the mode as of a specific date.

Keywords: receivables, accounts to be accepted, right to reimbursement, financial instruments, asset control.

Жамшидбек Ахмад уғли Абдурасулов – СамИСИ магистри

КОРХОНАЛАРНИ ҚАЙТА ТАШКИЛ ЭТИШ ЖАРАЁНЛАРИ АУДИТИ: МОҲИЯТИ, ШАКЛЛАРИ, АМАЛГА ОШИРИШ ТАРТИБЛАРИ

Аннотация: ушбу мақолада республикамиз иқтисодиётининг бош бўғини, мос равишда, бухгалтерия ҳисобининг асосий субъектлари бўлган корхоналарни қайта ташкил қилиш шаклларининг моҳияти, хусусиятлари ва уларни амалга ошириш тартиблари очиб берилган. Шунингдек, мақолада корхоналарни қайта ташкил этиш шароитида бухгалтерия ҳисобини юритиш ва молиявий ҳисоботни шакллантиришга қўйиладиган умумий талаблар кўрсатиб берилган.

Калит сўзлар: корхона, қайта ташкил этиш, қўшиб юбориш, қўшиб олиш, бўлиш, ажратиб чиқариш, ўзгартириш, бухгалтерия ҳисоби, молиявий ҳисобот.

Кириш. Маълумки корхоналар, ҳар қандай кишилик жамияти иқтисодиётининг асосий бўғини, мос равишда, бошқарув воситаси бўлган бухгалтерия ҳисобининг муҳим субъектлари бўлиб ҳисобланади. Корхоналар орқали моддий ва номоддий неъматлар яратилади, турли ишлар бажарилади, хизматлар кўрсатилади ҳамда улар истеъмолчиларга етказиб берилади. Корхоналар сонини кўпайтириш, уларни бирлаштириш, йириклаштириш, ҳамкорликдаги фаолият турларини ривожлантириш мамлакат ялпи ички маҳсулоти ҳажмини ошириш, аҳолини иш билан таъминлаш ва даромадини ошириш, одамлар ҳаёт даражаси ва фаровонлигини юксалтиришнинг муҳим омилларидан бири бўлиб ҳисобланади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Россиялик олимлар В.С. Плотников ва О.В. Плотниковалар ўзларининг “Объединение бизнеса и консолидированная финансовая

отчетность” номли махсус ўқув қўлланмасида [14] бизнесни турли шартларда бирлаштириш жараёнлари, ушбу жараёнларни ҳисоб ва ҳисоботда акс эттириш, харид қилиш асосида яхлит бизнесни қўшиб олишда вужудга келадиган активлар, гудвил ва мажбуриятларни баҳолаш ва ҳисобини юритиш, шунингдек консолидациялашган ҳисоботни тузиш тартибларини очиб берганлар. С.Н.Ташназаров [15,16] молиявий ҳисоботнинг назарий ва методологик асосларини такомиллаштириш, шунингдек бизнесни бирлаштириш ва ушбу шароитда консолидациялаштирилган молиявий ҳисоботни тузиш тартибларини МҲХС асосида ёритиб берган. К.Б.Уразов қаламига мансуб “Молиявий бухгалтерия ҳисоби” номли ўқув қўлланмада корхоналарни қайта ташкил этишнинг алоҳида шакллари мазмуни ва уларни амалга ошириш тартиблари, шунингдек корхоналарда тугатиш, ажратиш, бирлаштириш балансларини тузиш усуллари амалий материаллар асосида кўрсатиб берилган.

Республикамизда Президентимизнинг 2020 йил 24 февралдаги “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ-4611-сон Қарорига [18] мувофиқ корхоналарни босқичма-босқич молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларга ўтказиш, улар асосида ҳисоб ва ҳисоботларни юритишга қаратилган манзилли чора-тадбирлар ва аниқ вазифалар белгиланган. Ушбу чора-тадбирлар ва устувор вазифалар корхоналарни қайта ташкил этиш, ушбу жараёнларни бошидан ўтказаётган корхоналарда молиявий ҳисоботларни халқаро стандартлар асосида шакллантиришга ҳам бевосита дахлдордир.

Мазкур мақолада, корхоналарни қайта ташкил қилиш шароитида бухгалтерия ҳисобини юритиш ва ҳисоботни шакллантириш ўзига хос мезонларга, тартиблар ва талабларга амал қилишни тақозо этади. Бундай мезонлар, тартиб ва талаблар халқаро миқёсда “Бизнес бирлашувлари” номли 3-сон МҲХС (IFRS) [10] ва «Консолидацияланган молиявий ҳисобот” номли 10-сон МҲХС (IFRS) [11]да, республикамизда эса “Қайта ташкил этишни амалга оширишда молиявий ҳисоботни шакллантириш” номли 23-сон БҲМСда[12] ва “Консолидацияланган молиявий ҳисоботлар ва шўъба хўжалик жамиятларига инвестициялар» номли 8-сонли БҲМСда [13] белгиланган. Шунингдек, 3-сон МҲХС (IFRS) ва 23-сон БҲМСда бизнес бирлашувлари юз берган вақтда ва бу жараёнлар юз бергандан кейинги даврларда қайта ташкил этиш жараёнлари иштирокчилари ҳисобни юритиш ва молиявий ҳисоботларни тузиш ва консолидациялашда амалдаги барча бошқа стандартларга ҳам амал қилишлари лозимлиги эътироф этилган.

Тадқиқот методологияси. Мақолада абстракт-мантиқий фикрлаш, қиёсий таҳлил, тизимли ёндашув, маълумотларни гуруҳлаш усулларидан фойдаланилди.

Таҳлил ва натижалар. Тадқиқотларимиз натижасида кўрсатишича, ушбу биринчи мақоламизда, авваламбор, корхоналарни қайта ташкил қилишнинг атама сифатидаги моҳиятига, қайта ташкил этишнинг алоҳида шакллари ҳамда уларни амалга ошириш тартибларига, шунингдек ушбу шароитда ҳисобни юритиш ва ҳисоботларни шакллантиришнинг умумий талабларига қисқача тўхталиб ўтишни жоиз деб топдик.

Номлари юқорида зикр этилган қонунлар ва қонуности ҳужжатларига мувофиқ **корхоналарни қайта ташкил этиш** деганда уларни муассислар (иштирокчилар) ёки таъсис ҳужжатларида шунга вакил қилинган юридик шахс органининг қарорига мувофиқ қуйидаги шаклларда қайтадан шакллантириш тушунилади: а) қўшиб юбориш; б) қўшиб олиш; в) бўлиш; г) ажратиб чиқариш; д) ўзгартириш.

Қўшиб юбориш – бу ўз фаолиятини тугатган икки ёки бир нечта корхонанинг барча ҳуқуқлари ва мажбуриятларини унга бериш йўли билан янги корхонани вужудга келтиришдир. Қайта ташкил этишнинг ушбу шаклини кўргазмали тарзда қуйидагича ифодалаш мумкин. Қўшиб олишнинг ушбу шаклида, кўриниб турибдики, бир томондан, тугатилаётган корхоналарда, иккинчи томондан эса, янги ташкил қилинаётган корхонада кўплаб жараёнларни ҳисоб ва ҳисоботда акс эттириш лозим ҳисобланади. Чунончи, барча тугатилаётган корхоналарда тугатиш жараёнлари ҳисобда акс эттирилиши ва тугатиш баланси тузилиши лозим. Корхоналарни қўшиб юбориш шаклида вужудга келган янги корхонада унинг давлат рўйхатидан ўтган кунига таъсис ҳужжатлари (устав, таъсис шартномаси) ҳамда қўшиб юбориш тўғрисидаги қарорлар ва шартномалар асосида дастлабки таъсис баланси тузилиши, шунингдек, ушбу баланс моддаларини ташкил қилувчи барча узоқ ва қисқа

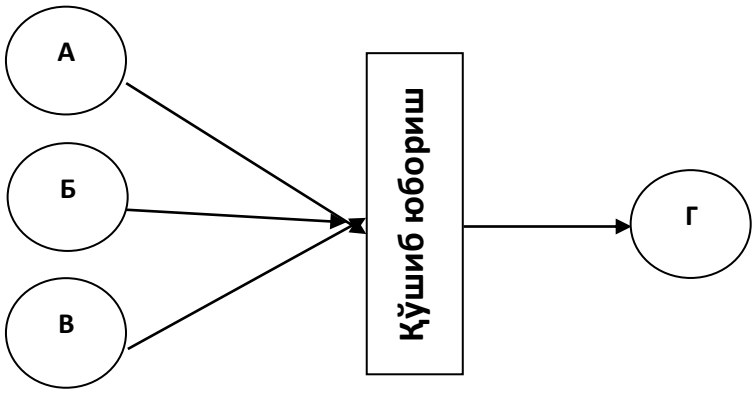

Изоҳ: амалда бўлган **А, Б, В** корхоналар фаолияти буткул тугатилиб, улар ўрнига янги **Г** корхонаси пайдо бўлади.

муддатли активлар, устав капитали, маблағларни ташкил топтириш ўз манбаларининг бошқа турлари (қўшилган ва захира капитали, тақсимланмаган фойдаси ва бошқалар), узоқ ва қисқа муддатли мажбуриятларни тан олиш, баҳолаш, кирим қилиш ва ҳисобга олиш ишларини белгиланган тартиб-қоидалар асосида бажариш керак бўлиб ҳисобланади.

Қўшиб олиш – бу бир ёки бир нечта корхона фаолиятини тўхтатиб, уларнинг ҳуқуқлари ва мажбуриятларини бошқа корхонага беришдир. Қайта ташкил этишнинг ушбу шаклини кўргазмали тарзда қуйидагича ифодалаш мумкин.

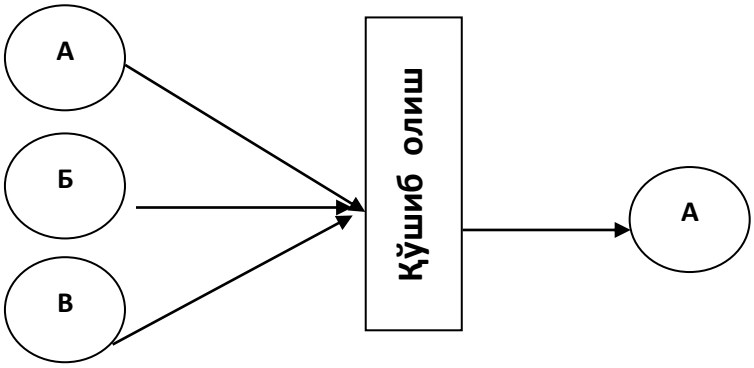

Изоҳ: амалда бўлган **А, Б, В** корхоналардан **Б, В** корхоналар фаолияти буткул тугатилиб, улар ўрнига яхлит **А** корхонаси пайдо бўлади.

Қайта ташкил этишнинг ушбу шаклида корхоналарни қўшиб олиш, одатда, ихтиёрий равишда ва харид усулида амалга оширилиши мумкин. Ушбу шаклда ҳам қайта ташкил этиш иштирокчиларида мос равишдаги жараёнлар ҳисоб ва ҳисоботда акс эттирилиши лозим. Чунончи, қўшиб юборилаётган корхоналарда тугатиш жараёнлари ҳисобини юритиш ва тугатиш балансларини тузиш зарур бўлиб ҳисобланади. Қўшиб олувчи корхонада тугатилаётган корхоналарни ихтиёрий равишда ёки харид усулларида қўшиб олиш жараёнларини ҳисоб ва ҳисоботда акс эттириш зарурати пайдо бўлади.

Бўлиш – бу корхона фаолиятини тўхтатиб, унинг ҳуқуқлари ва мажбуриятларини янги тузилаётган корхоналарга беришдир. Қайта ташкил этишнинг ушбу шаклини кўргазмали тарзда қуйидагича ифодалаш мумкин.

Қайта ташкил этишнинг ушбу шаклида, дастлаб тугатилаётган корхонада уни тугатиш жараёнини ҳисоб ва ҳисоботда акс эттириш лозим ҳисобланади. Шундан сўнг ваколатли орган ёки мулкдорлар қарорлари асосида белгиланган тартибларга кўра тугатилган корхонанинг тақсимлаш балансини тузиш, яъни барча узоқ ва қисқа муддатли активлар, устав капитали, маблағларни ташкил топтириш ўз манбаларининг бошқа турлари (қўшилган ва захира капитали, тақсимланмаган фойдаси ва бошқалар), узоқ ва қисқа муддатли мажбуриятларни янги ташкил қилинган корхоналар ўртасида бўлиш ҳисоб-китоблари талаб қилинади.

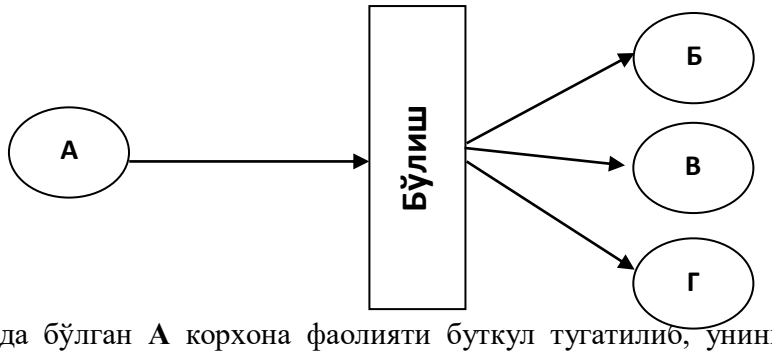

Изоҳ: амалда бўлган **А** корхона фаолияти буткул тугатилиб, унинг ўрнига мустақил бўлган **Б, В, Г** корхоналари пайдо бўлади.

Ажратиб чиқариш – бу корхоналарнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари бир қисмини унга бериш йўли билан янги корхонани вужудга келтиришдир. Қайта ташкил этишнинг ушбу шаклини кўргазмали тарзда қуйидагича ифодалаш мумкин.

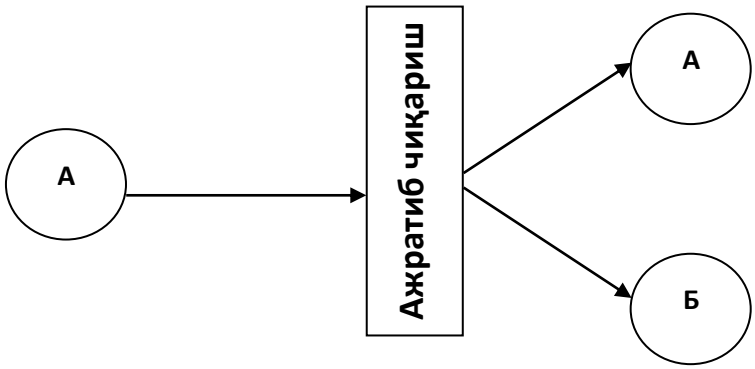

Изоҳ: амалда бўлган **А** корхона таркибидан янги **Б** корхона ажратилади, натижада иккита мустақил **А ва Б** корхоналари пайдо бўлади.

Қўшиб олишнинг ушбу шаклида, кўриниб турибдики, амалдаги корхона фаолияти тугатилмайди ва тўхтатилмайди. Фақатгина ваколатли орган ёки мулкдорлар қарорига асосан унинг таркибидан янги мустақил корхонани ажратиш ва унга тегишли мол-мулкни, мажбуриятларни ва хусусий капиталнинг бир қисмини бериш амалга оширилади. Демак, ушбу шароитда ҳам ажратилаётган корхонада, ҳам ажратилган корхонада активлар, мажбуриятлар ва хусусий капитал элементларини ҳисобга киритиш ва ҳисоботда акс эттириш зарурати вужудга келади.

Бинобарин, корхоналарни қайта ташкил қилишни амалга оширишдаги ҳисоб ва ҳисоботга доир тартиб-қоидалар 3-сон МҲХС (IFRS) ва 23-сон БҲМСда, кейинги даврларда қайта ташкил қилинган корхонада консолидацияланган ҳисоботни шакллантириш тартиб-қоидалари эса 10-сон МҲХС (IFRS) ва 8-сонли БҲМСда белгиланган. Демак, ушбу ҳар иккала гуруҳ стандартлар ҳам корхоналарни қайта ташкил қилишга бевосита дахлдордир. Ушбу халқаро ва миллий стандартлар талабларига амал қилиш макон ва замонда юз бераётган қайта ташкил этиш жараёнларини ҳисоб ва ҳисоботда реал акс эттириш ваколатли органлар, инвесторлар ва мулк эгаларини улар тўғрисида ишончли ахборотлар билан таъминлашнинг асосий гаровидир.

Хулоса ва таклифлар. Амалга оширилган тадқиқотлар қуйидаги хулосаларни қилишга ҳамда таклиф ва тавсияларни беришга имкон берди.

Биринчидан, корхоналарни қайта ташкил этиш – бу давр талабидир. Ҳам мулк эгаларига, ҳам давлатга, ҳам меҳнат жамоасига фақат самара келтирадиган корхоналар керак. Самара келтирмайдиган корхоналардан ҳеч кимга наф йўқ. Шу боис, ваколатли давлат органлари орқали, чунончи давлат солиқ органлари орқали нафақат давлат рўйхатидан ўтган, фаолият юритаётган корхоналар, балки самарали ишлаётган, зарар билан ишлаётган, тугатилиш хавфи бўлган ва умуман фаолият юритмаётган корхоналар мониторинги доимий равишда олиб борилиши, бу тўғридаги ахборотлар ОАВлари орқали узлуксиз очиқланиш механизмини йўлга қўйиш зарур деб ҳисоблаймиз. Ушбу функцияни бажаришни давлат солиқ

инспекциялари (ДСИ)нинг махсус мониторинг, таҳлил ва ахборот-консалтинг марказларига юклаш, бизнингча, тўғрироқ бўлади.

Иккинчидан, ДСИ қошидаги номи юқорида зикр этилган марказга корхоналарни қандай шаклларда тузиш, қайта ташкил қилиш, уни қандай амалга ошириш, қайта ташкил қилишдан келадиган самарани ҳисоб-китоб қилиш, баҳолаш, у бўйича тегишли бошқарув қарорларини қабул қилиш ва бошқа тадбиркорларни қизиқтирувчи саволлар бўйича атрофлича ахборот-консалтинг хизматларини кўрсатишни юклаш мақсадга мувофиқ.

Учинчидан, ДСИ қошидаги номи юқорида зикр этилган марказга корхоналарни қайта ташкил қилиш шароитида ҳисобни юритиш ва ҳисоботларни шакллантиришни халқаро ва миллий стандартлар талабларидан келиб чиқиб ташкил қилиш бўйича профессионал бухгалтерларни жалб этиш, уларга тадбиркорлик субъектларида тугатиш баланси, тақсимлаш баланси, қўшиш баланси, бирлаштириш баланси, мулкни, мажбуриятлар ва хусусий капитал моддаларини қайта ташкил этиш иштирокчилари ўртасида тегишли ҳужжатлар билан расмийлаштириш бўйича консалтинг хизматларини бериш ва амалий ёрдамларни кўрсатишни юклаш лозим деб ҳисоблаймиз.

Фикримизча, юқорида билдирилган таклиф ва тавсияларимиз, республикамизда амалга оширилаётган халқаро стандартларга трансформациялаш жараёнларини жадаллаштиришга, амалдаги корхоналаримизда хорижий инвесторлар иштирокини кенгайтиришга, шу асосда барча жиҳатлари бўйича бугунги кун талабларига жавоб берувчи хўжалик юритувчи субъектларни пайдо бўлишига имкон беради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг "Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонуни (Янги таҳрири), 26.04.1996 й. 223-I-сон.
2. Ўзбекистон Республикасининг "Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида"ги Қонуни 06.12.2001 й. 310-II-сон.
3. Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик кодекси, 21.12.1995.
4. 3-сон МҲХС (IFRS) “Бизнес бирлашувлари”.
5. 10-сон МҲХС «Консолидацияланган молиявий ҳисобот”;. 23-сон БҲМС “Қайта ташкил этишни амалга оширишда молиявий ҳисоботни шакллантириш”.
6. 8-сон БҲМС “Консолидацияланган молиявий ҳисоботлар ва шўъба хўжалик жамиятларига инвестициялар».
7. Плотников В.С., Плотникова О, В. Объединение бизнеса и консолидированная финансовая отчетность, Учебное пособие, -М.: Издательство: ИНФРА-М, 2018 г.
8. S.N.Tashnazarov Moliyaviy hisobotning nazariy va metodologik asoslarini takomillashtirish. Monografiya. - Publisher SIA OmniScriptum Publishing. GlobeEdit Publishing house. 2018. 280 p. ISBN-13:978-613-8-24050-1, 87-107- betlar
9.Ташназаров С.Н. Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари. Дарслик – Т. “Иқтисод-Молия”, 2019.
10. “Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги ПҚ-4611-сон Қарори.

Ж. Абдурасулов

Аудит процессов реорганизации предприятий: сущность, формы, порядок проведения

Аннотация: в статье раскрыты сущность, особенности, формы и процедуры реорганизации предприятий, которые рассматриваются как основные субъекты экономики нашей республики. Также в статье изложены общие требования к бухгалтерскому учету и финансовой отчетности в условиях реорганизации предприятий.

Ключевые слова: бизнес, реорганизация, дополнение, разделение, выделение, изменение, бухгалтерский учет, финансовая отчетность.

J. Abdurasulov

Audit of the processes of reorganization of enterprises: essence, forms, procedure for conducting

Abstract: in the article is revealed the essence, features, forms and procedures of enterprises reorganization, which are considered as the main subjects of the economy of our republic. The article also outlines the general requirements for accounting and financial reporting in the context of enterprises' reorganization.

Keywords: business, reorganization, addition, division, separation, modification, accounting, financial reporting.

“СЕРВИС”

Журнал Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти таҳририят бўлимида нашрга тайёрланди.

Гувоҳнома № 18-2464

9.09.2022 йилда теришга берилди. 26.09.2022 йилда босишга рухсат этилди. Офсет босма қоғози. Қоғоз бичими 60x84 1/8. “Times” гарнитураси. Офсет босма усули. Шартли босма табоғи 14,49. Ҳисоб-нашриёт табоғи 12,5. Адади 100 нусха. Буюртма № 27/22.

MChJ “NAVRO’Z POLIGRAF” матбаа бўлимида чоп этилди.
Лицензия № 18-3327 30.08.2019 йил

Манзил: Самарқанд шаҳар, Х.Абдуллаев кўчаси, 63-уй.

© Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, 2022